

SUGGNOMÈ vzw

Forum voor Herstelrecht en Bemiddeling

Nieuwsbrief

Jaargang 5 nr. 2

REDACTIONEEL

15 mei 2004

V.U.: Marianne Regelbrugge

Bondgenotenlaan 150/1

3000 LEUVEN

Tel: 016/22 63 88

Fax: 016/22 74 82

Bank: 736-0001066-63

E-mail: suggnome@wol.be

Website: www.suggnome.be

O ver verder lopen en adem halen

Iedereen die aan sport doet kent het fenomeen: je hebt met vuur de inspanning ingezet, maar al gauw voel je het protest in je spieren en in je borst, dringend op zoek naar zuurstof. Je sakkert inwendig, wil jezelf eigenlijk niet toegeven. De boodschap is echter duidelijk: wie voort wil doen zal, naast de kracht, ook de ademhaling een plaats moeten geven. Je kan niet zeggen dat het éne hierbij belangrijker is dan het andere. Het gaat méér om het ritme, zegt de sportbeoefenaar, en daar zit wat in.

Het is een stelling die zich vlot laat vertalen naar zowat elk betekenisvol, ingespannen streven. En dat is niet anders met het werken in de para-justitiële sfeer, een sector die zo nu en dan ook even naar adem snakt.

In het zoeken naar het goede ritme hebben de jaarverslagen een belangrijke functie. We hebben er binnen Suggnomè een erg ambivalente relatie mee. Telkens worden ze lang op voorhand aangekondigd, en tóch komen ze altijd ongelegen, net op het moment dat er zoveel dringends op de planken staat. Er worden tijdschema's af-

gesproken en terug in vraag gesteld, beloften gedaan en uitstel bedongen...En toch, eens geschreven, blijkt de worsteling met teksten en cijfers toch weer zijn vruchten te hebben afgeworpen. Het laat de organisatie toe zich te situeren in het eigen verhaal en de relatie met de basisdoelstellingen op te frissen. Het is een bron van nieuwe spankracht. Ademhalen dus.

Met de Algemene Vergadering van 27 april sloeg Suggnomè de bladzijde om van een moeilijk jaar 2003. Van de eerste tot de laatste dag worstelde de vereniging met de budgettaire beperkingen en met groeiende twijfels aangaande de door het beleid geboden perspectieven. Tot half december was het wachten op een standpunt vanwege het nieuwe beleid. Gelukkig was het goed nieuws, dat uitzicht gaf op een nieuwe dynamiek.

Eind januari werd één en ander vanwege de overheid bevestigd in tastbaar engagement. Ademhalen, in en uit, en al uitkijken waar het nu heen moet.

Intussen zijn de coördinaten voor de komende maanden in overleg met de subsidiërende overheden uitgezet. De implementatie van de

<i>Van de redactie</i>	1
<i>U kijkt toch ook</i>	3
<i>Over één nacht ijs: onvoldragen bemiddelingsvruchten, mdse meda-hopjes?</i>	4
<i>Interview Dave Gustafson</i>	10
<i>Verslag van de samenspraak 15 februari 2004</i>	13
<i>Brieven uit de gemeente Oudenaarde</i>	17
<i>Goed om weten</i>	19
<i>Samenspraak 14 juni 2004</i>	21

herstelbemiddeling krijgt hierbij een nieuw elan.

Zo kon in het arrondissement Gent dan uiteindelijk toch worden opgestart, terwijl in Turnhout de voorbereiding werd aangevat en voor de start van de bemiddelingspraktijk wordt gemikt op het najaar. In enkele arrondissementen loopt een beperkt onderzoekje dat ons moet toelaten om tegen het jaareinde voor 't eerst zicht te krijgen op de aard en de omvang van de virtuele case-load. Het grote belang van deze oefening heeft dan weer alles te maken met het thema van de verwettelijking. U las het in deze nieuwsbrief al herhaaldelijk: de bemiddelingspraktijk is definitief voorbij aan het stadium van het beloftevolle experiment. De noodzaak tot consolidatie dient zich aan, waarbij onvermijdelijk ook dient gezorgd voor een solidere wettelijke verankering.

De tijd lijkt hiervoor rijp. In haar beleidsnota wordt trouwens aangekondigd hiervan werk te maken, niet alleen inzake herstelbemiddeling, maar breder, voor modaliteiten van bemiddelingen in allerlei categorieën van geschillen. In de sector van de minderjarigen vond deze optie al vertaling in een voorstel tot verwettelijking van zowel bemiddeling als 'hergo' (= Herstelgericht Groepsoverleg) in een recent voorontwerp van wet inzake de Jeugdbescherming. Inzake de herstelbemiddeling voor volwassenen ging, op initiatief van het nieuwe kabinet, een kleine werkgroep van start met de bedoeling zéér gericht en op zo kort mogelijke termijn te werken aan voorstellen tot verwettelijking van bemiddeling in de strafrechtelijke context. Inmiddels kreeg Suggnomè ook de kans suggesties terzake ter discussie voor te leggen aan de Verenigde Advies en Onderzoekscmissie van de Hoge Raad voor de Justitie.

Het is voor ons een bemoedigende vaststelling dat de actuele inspanningen tot verwettelijking de verschillende fasen van het strafrechtelijk optreden lijken te betreffen, waardoor de wet hopelijk een integrerend kader

kan bieden aan de diverse bemiddelingspraktijken, tot en met de fase van de strafuitvoering. Dit heeft echter slechts kans op slagen in overleg met de gemeenschappen. Aan Vlaamse kant voelden we al aan dat de bereidheid aanwezig lijkt om aan dergelijk gesprek deel te nemen. Helaas kondigen zich nu met grote nadruk de regionale verkiezingen aan en kunnen we slechts hopen op eenzelfde openheid bij de nieuwe beleidsploeg aan Vlaamse kant.

Met dit alles zit Suggnomè weer volop in een zeer drukke periode, vol nieuwe uitdagingen. De actuele stand van zaken aan de zijde van het beleid wettigt een zeker optimisme. Het wordt nu de grote vraag of voor deze beleidsintenties als puntje bij paaltje komt ook het nodige maatschappelijke draagvlak zal blijken te bestaan.

We moeten toegeven dat Suggnomè op het vlak van die breed-maatschappelijke sensibilisering de voorbije jaren nog weinig heeft laten zien, gefocust als we waren op de uitwerking en de implementatie van de bemiddelingsmethode als zodanig. Herstelrecht en bemiddeling kunnen dan wel vertrouwde materie zijn geworden voor een groeiende groep (para-)justitiële professionals, voor de doorsnee rechtzoekende burger blijft het onbekend terrein. Dit is dës te merkwaardiger in een periode waarin het aan publieke interesse voor rechtspraak, veiligheid en criminaliteitsbeheersing allerminst ontbreekt. Natuurlijk is voor een jonge ontwikkeling voorzichtigheid geboden. Bovendien kan je niet met alles ineens bezig zijn. Anderzijds is een zekere faal-angst en koudwatervrees bij de initiatiefnemers allicht niet vreemd aan het uitblijvend initiatief op het 'publieke forum'.

Deze overweging brengt ons bij het thema van deze nieuwsbrief. De keuze hiervoor werd geïnspireerd door de terugkerende vraag vanuit de media naar toegang op het domein van de dader-slachtofferbemiddeling.

In enkele inleidende beschouwingen staan we stil bij de verhouding tussen herstelrecht en

de pers. Vanuit het voorgaande ligt de centrale vraagstelling voor de hand. Als we wérkelijk willen bijdrage tot een méér op herstel gerichte maatschappelijke benadering van criminaliteit, dienen we dan ook niet zichtbaar en hoorbaar te worden in het ‘publieke discours’? Is de pers hierbij dan geen logische bondgenoot? Waar liggen de mogelijkheden, waar de risico’s?

We wensen u veel leesplezier en nodigen u van harte uit hierover op 14 juni met de inleiders van gedachten te komen wisselen op de “Samenspraak”, waarvoor u de schikkingen op de laatste bladzijde van deze nieuwsbrief aantreft. Zeg ons niet dat u hiervoor de tijd niet heeft. Als u, zoals wij, de toekomst verder in wil lopen, dan is het even adem halen een essentie.

Leo Van Garsse,
Medewerker Suggnomè

Herstelrecht en bemiddeling: sensibilisering via de media

U kijkt toch ook

Zo’n twintig jaar zit ik in dit métier. Honderden mensen moet ik al geïnterviewd hebben. Mijn eerste officiële job op de VRT (toen nog BRT) was, vertel het niet verder, de landbouwkroniek op Radio 1. Na twaalf opgehaalde schotbalken mocht, moest, ik het hebben over agronoommatten, de ideale zuurtegraad van de bodem voor aardappelteelt of kweekprogramma’s van de Vlaamse reus. Een mens moet iets doen, we schrijven medio jaren ‘80, volle economische crisis, om vertrokken te geraken als journalist. Ik heb me gelukkig vrij snel kunnen bezighouden met de thema’s die me het nauwst aan het hart li g-

gen; justitie, politie, gevangenis, marginaliteit... “En wat doe je het minst graag?” vroeg me ooit ’s iemand nadat ik hem vertelde dat ik een job uit de duizend had. “Mensen overtuigen om mee te werken aan een reportage of documentaire”, was het antwoord. Omdat het vaak zo veel energie vraagt om mensen te doen inzien dat journalisten soms ook goeie bedoelingen hebben, niet per sé willen scoren en ook wel deontologisch te werk kunnen gaan.

Het vijanddenken zit diep in ons. Ik kan er met enige zin voor overdrijving (“Zie je wel!”) over meespreken. Vooral cabinetards, juristen en hulpverleners spreken vaak een motie van wantrouwen uit jegens journalisten. En laat nu net dat de beroepsgroepen zijn waar ik vaak mee te maken krijg.

Wat is het probleem? Als journalist zoek je een goed onderwerp, dat is het begin van alles. En dat onderwerp probeer je in een verhaal te gieten om vervolgens dat verhaal te vertellen. Je benadert daarbij de mensen en de dingen utilitair. Een (deel van de) realiteit kan best interessant zijn maar als ik dat als journalist niet kan verwerken, verliest het mijn professionele interesse. Bij een documentaire over de brandweer is het interessanter het blussen van de brand te filmen dan het wachten op de brand. Hoewel dat laatste wellicht representatiever is dan het eerste. Het medium, in mijn geval televisie, kent zijn wetmatigheden. Als een tv-programma zich doopt tot Het Leven Zoals Het Is, bedoelt men natuurlijk Het Leven Zoals Het Gemonteerd Is. Daar wringt vaak het schoentje. Als ik draai in een instelling of organisatie, welke het ook weze, laat ik ‘een’ beeld zien. In het beste geval is dat een waarheidsgetrouw beeld maar het is evident nooit een volledig beeld. Je toont een deel van de werkelijkheid, nooit de werkelijkheid. Net zoals een justitieel systeem reduceer je de werkelijkheid tot hanteerbare begrippen (of beelden). De instelling, en vooral de mensen die er werken, voelt zich daarbij soms tekort gedaan.

De hanteerbaarheid heeft ook te maken met je publiek. Een programma over hetzelfde onderwerp zal er anders uitzien op TV1 dan op Canvas, om maar die twee voorbeelden te geven. Maar een programma op televisie zal er waar dan ook helemaal anders uitzien dan een bedrijfsfilm of instructieve film. Ook dat geeft wel 's communicatiestoornissen. De mensen van de instelling kijken naar het programma met heel andere ogen dan het publiek waarvoor het programma bedoeld is. Meer, ze kijken naar zichzelf door de blik van een ander. Dat is verrijkend maar ook confronterend. Het *Leven Zoals Het Is*, om nog even die beeldspraak aan te houden, is iets anders dan *Het Leven Zoals Het Zou Moeten Zijn*. Ik heb het meegemaakt dat mensen me vroegen hen niet langs links in beeld te nemen. Dat was namelijk hun slechtste kant. Tja... (Overigens heb ik nooit gewerkt voor HLZHI, wel voor diverse tv-programma's als NV De Wereld, Couleur Locale, Kwesties, Spots, Histories, Terzake.)

Ergerlijker, zo ervaar ik het toch, is het wanneer mensen menen te moeten spreken namens anderen. Vooral hulpverleners maken zich in mijn ogen wel 's schuldig aan dat paternalisme. Mijnheer X heeft dat gezegd maar maatschappelijk assistent Y vindt dat dat niet kan gezegd worden. Of welzijnswerker Z die denkt meer over landloperij te zeggen te hebben dan een landloper zelf.

Ik weet wel, ik schiet met scherp. En voor hetzelfde geld kan ik de andere kant opschieten. Journalisten die de trukendoos boven halen, mensen voor de camera brengen, de hapklare brokken inblikken, wegwezen en uitzenden. De geïnterviewden blijven achter, beleven in het beste geval *un moment de gloire*, maar blijven al te vaak zitten met de andere brokken. De vermaledijde hulpverleners kunnen het puin ruimen.

'Faut-il brûler les journalistes?' is de titel van een boek. Maar ook in het jaarverslag van de Raad voor Journalistieke Deontologie (WWW.RVJD.be) vind je voorbeelden van laakbaar journalistiek gedrag.

Natuurlijk is een landbouwprogramma makkelijker te realiseren dan een documentaire over kinderen in de psychiatrie (Gestoord en ontspoord, Kwesties, januari 2003). 'Omdat mensen belangrijk zijn' propageerde een politieke partij, met een Brabants trekpaard aan het hoofd, enkele verkiezingen geleden. Maar, zo leert mijn ervaring, werken met mensen in moeilijke omstandigheden, zoals bv. gedetineerden of geïnterneerden in de gevangenis (Paviljoen F, Merksplas – Spots, december 2002) of hen laten praten over moeilijke onderwerpen, is doenbaar. Meer, het kan ook op een wijze die tot eenieders tevredenheid stemt. Het komt erop aan goeie afspraken te maken. Hoewel ik geen voorstander ben van een overdreven formalisme heb ik al een paar keer die afspraken in een heus contract gegoten. Waar het in wezen op neerkomt bij de realisatie van (human-intrest) documentaires is vertrouwen. En dat moet je verdienen, wederzijds. Er moet bij dit soort werk een bereidheid zijn om samen te werken. Journalisten moeten daarbij geen *carte blanche* krijgen, wel de ruimte om hun werk te kunnen doen. De mediatisering van de samenleving is onomkeerbaar. Dat betekent niet dat alle deuren en vensters moeten open gezet worden en dat journalisten overal tot in de kleinste kamertjes moeten binnen gelaten worden. Dat betekent wel dat je met die media moet leren omgaan en (samen-)werken. Want, u kijkt toch ook....

Dirk Leestmans
redacteur Canvas
medewerker De Juristenkrant

**Over één nacht ijs: onvoldragen
bemiddelingsvruchten, malse
mediahapjes?**

Het mediadebat op gepaste wijze geopend

Nog niet zo lang geleden was er eens een studiedag waarop wijzen en geleerden uit ver-

schillende windstreken samenkwamen. Er werd getoverd dat het een aard had en het ene witte konijn was de zaal nog niet uitgehuppeld of daar werd het andere uit een hoge hoed getrokken. Het is waarlijk onbegrijpelijk dat het eten er zo armetierig was. Bovendien sloeg de ingangsprijs een aanzienlijke put in de voorraad gouddukaten van de aanwezigen. Nu ja, lieve meisjes en jongens, het sprookje speelt zich af in Nederland moeten jullie maar denken. Op één van die tovenaarssessies werd een geheimzinnig boek opengeslagen. Op de band ervan stond in gouden letters het magische woord 'mediastategie'. De leerling-tovenaar die de sessie leidde begon enthousiast te bladeren en te vertellen, toen opeens een boze stem 'halt' riep. In het midden van de kring der aanwezigen sloeg een bliksemflits in en een sombere druïde, aan wie de boze stem toebehoorde, klapte het boek dicht. De leerling-tovenaar had, zo beweerde de druïde, een en ander over het hoofd gezien. Kauwend op de bladeren van een maretak begon hij te profeteren uit een ander boek. Met een geluidloze knal verdween de man even later op mysterieuze wijze uit de sessie, de overige aanwezigen in verbijstering achterlatend. Boze tongen beweerden dat de bladeren buikloop veroorzaakten en uiteindelijk zelfs tot de dood konden leiden. Wanneer de druïde enkele uren later het boek waaruit hij geprofeteerd had te koop aanbood bij de stand Onmisbare Boeken, nam ik hem nieuwsgierig op. Helemaal gezond zag hij er nog steeds niet uit en men kon hem geenszins gelukkig noemen. Niettemin ondernam hij een poging tot leven, dat kon niemand ontkennen.

Inleidende vraag waarop vooralsnog geen duidelijk antwoord gegeven is: waarom?

Wanneer men peilt naar de obstakels die de opmars van het herstelrecht in de weg staan, wordt er veelal gewezen op de onbekendheid van het grote publiek met de herstelrechtelijke ideeën. Heel vaak klinkt binnen 'herstelrechtelijke kringen' dat er gesensibilis-

seerd moet worden. Onder 'sensibilisering' versta ik gemakshalve het bekendmaken bij een groot publiek. Zonder twijfel is het gedachtgoed van het herstelrecht nog niet bijster diep doorgedrongen in het collectieve bewustzijn van de natie, maar wie uit deze stelling afleidt dat een brede bekendmaking het herstelrecht vooruit zal helpen, gaat voorbij aan enkele logische tussenstappen. De onderliggende redenering lijkt de volgende te zijn: het herstelrecht beantwoordt aan de noden en behoeften die bij daders en slachtoffers van misdrijven leven (namelijk de ruimte krijgen om via participatie en communicatie conflicten mee te hanteren en zo mee te kunnen recht-spreken) en dus zal op het bekendmaken van een aanbod dat aan die noden en behoeften tegemoetkomt een kettingreactie volgen die de woelige stroom zal zijn waarop de herstelbeweging naar een veilige haven gebracht wordt. Dit laatste valt niet uit te sluiten, hoe weinig logisch het ook moge klinken, maar het kan ook niet ontkend worden dat het discours waarin een samenleving zit precies de noden en behoeften van mensen kan verdoezelen. En welk een mediaboodschap moet er dan gebracht worden? Precies het uitblijven van vragen van daders en slachtoffers onthult een ander gezicht van de herstelbeweging: nog los van die noden en behoeften is het 'juist' om op een communicatieve en participatieve wijze met misdrijven om te gaan. Via de bekendmaking wil men eveneens de samenleving overtuigen van een morele zaak en overreden. De sensibilisering dient met andere woorden twee doelen: een informatief doel en een normatief doel. We kunnen echter niet rond het gegeven heen dat de herstelbeweging aan een denkkader werkt waarvan de bouwers in het huidig tijdperk moeilijk hun stellingen (die vaak plausibel zijn) met argumenten (die er soms zijn) aan de kritische man/vrouw kunnen brengen. Het informatieve doel is met andere woorden bijzonder moeilijk te bereiken. Maar het grote belang dat binnen de herstelbeweging gehecht wordt aan de sensibilisering, waarbij het uitwerken

van een helder communiceerbaar denkkader naar het tweede plan geschoven lijkt te worden, doet het vermoeden rijzen dat de herstelbeweging in eerste instantie een morele beweging is. Is het niet zo dat erop gerekend wordt dat na een sensibilisering vele daders en slachtoffers van misdrijven zullen opstaan en het verlossend woord 'zo is het' zullen uitspreken? Maar waarom zouden daders en slachtoffers van misdrijven, indien vele 'professionelen' niet te overreden zijn, wél instemmend reageren? Omdat de beleving een sluimerend denkkader zal wakker kussen? Omdat de beleving sterker is dan de denkkaders waar zeker professionelen, maar ook leden van de samenleving in leven? Dit lijkt een bijzonder vage redenering te zijn en de vraag naar wat er nu precies bekendgemaakt moet worden dringt zich op.

Voortbouwend op een onbeantwoorde vraag: van waarom naar wat?

Afhankelijk van de vraag naar het waarom van een mediaoffensief, zal zich de vraag laten beantwoorden naar hetgeen men in die media wil brengen (en op welke manier dit dient te gebeuren). Wat wenst men nu eigenlijk in de media te brengen? Het aanbod 'zoals het is' (voorlichting) of een methodiek 'zoals het zou kunnen zijn' (reclameboodschap)? Of loopt het één door het andere en is dat niet het beste? Maar laten we ons niet vergissen, noch het ene, noch het andere, noch allebei kunnen zomaar verricht worden. Wie durft er eigenlijk te omschrijven 'hoe het is' en 'hoe het zou kunnen zijn'? En wie durft dit alles dan nog eens in de noodzakelijk bondige en begrijpbare boodschap te gieten teneinde de 'brede bevolking' te kunnen bereiken, zoals hier en daar beweerd wordt dat er in de media moet gesproken worden?

Elders (1) heb ik het als volgt geformuleerd:

“De aantrekkelijkheid en de bruikbaarheid van de herstelgerichte ideeën doen enthousi-

asme en verbondenheid heersen over de grenzen van theorie, beleid en praktijk heen. Het woord 'herstel' duikt steeds meer op in het spreken over conflicthantering. Op dit ogenblik herbergt de herstelbeweging echter geen eenduidige filosofie, maar vormt ze veeleer een 'meerstromenland': "meerdere gedachtestromingen, experimenten en visies zien zich als de dragers van de karakteristieken die tot de basiseigenschappen van de nieuwe rechtscultuur (Restorative Justice) worden gerekend.”(2) Een dergelijk land laat zich weliswaar dankbaar bevoeien (waardoor duizend bloemen kunnen bloeien), het is een ander paar mouwen om sluiswacht te spelen en vanuit die positie over herstel te reflecteren. Het risico om bepaalde ideeën of methoden uit hun verband te rukken en als koekoeksjongen in vreemde ideologische nesten op te voeden, is niet denkbeeldig. Het herleiden van het spreken over herstel tot het spreken over een bepaalde methode, zoals de bemiddeling, zou de herstelbeweging al helemaal onrecht aandoen. Niet alleen bestaan er ook andere methoden die tot herstel kunnen leiden (3), doorheen de bemiddeling beoogt men tevens culturele en structurele veranderingen te initiëren of te kanaliseren. De herstelgerichte basisideeën dienen bijgevolg in ogenschouw genomen te worden teneinde de ontwikkelingen op het terrein van de bemiddeling naar waarde te kunnen schatten.(...) De herstelbeweging pleit ervoor om anders naar misdrijven te kijken. Het klassieke, retributieve strafrecht zou misdrijven definiëren als een inbreuk op rechtsregels. De herstelbeweging corrigeert dit standpunt door er een belangrijke dimensie aan toe te voegen: ze beschouwt misdrijven vooreerst als een inbreuk op personen en relaties. De inbreuk op de rechtsregel zou een momentopname zijn, een reductie van de werkelijkheid; de onderliggende relationele context zou beter bij de realiteit aansluiten. Maar hiermee zijn de moeilijkheden bijlange niet opgelost. Eén van de uitdagingen bestaat er dan ook in om te bepalen welke inbreuken op personen en relaties

er in het strafwetboek opgenomen kunnen worden. Binnen de herstelbeweging verwerpt men immers niet a-priori het legaliteitsbeginsel. Maar 'kleine' misdrijven kunnen een gevolg zijn van een 'grote' destructieve relationele context. Het kan nochtans niet de bedoeling zijn om elke inbreuk op personen of relaties strafwettelijk te omschrijven. In een samenleving duiken er immers vele conflicten op. Maar wat onderscheidt misdrijven van andere conflicten? Is het de ernst van de schade of het risico erop? Doch de schade is vaak niet op voorhand in te schatten en de schade-ervaring is vaak een subjectieve aanlegenschap, hetgeen de wettelijke omschrijving tot een noodzakelijke objectivering maakt. Is het verschil tussen conflicten en misdrijven misschien gelegen in de noodzaak om gebruik te maken van dwang, die in een rechtsstaat exclusief wordt toevertrouwd aan de overheid?(4) Of zijn het specifieke publieke normen en waarden die via het strafrecht beschermd dienen te worden en waarvan de overheid zich als behoeder opwerpt? Tenslotte rijst tevens de vraag welke inbreuken er doorheen het burgerlijk recht kunnen gehanteerd worden en wat dan het verschil is tussen het strafrecht en het burgerlijk recht. (...) De herstelbeweging legt de nadruk op de concrete gevolgen en de concrete schade die door het misdrijf veroorzaakt werden en op het formuleren van een toekomstgericht antwoord via participatie van en communicatie door de betrokken partijen. Een dergelijke benadering zou leiden tot herstel. Wat nu precies verstaan kan worden onder 'herstel' is allesbehalve helder te noemen. Op dit ogenblik is het woord herstel een containerbegrip, waarin elkeen naar hartelust kan grabbelen. Men heeft het onder meer over reëel en symbolisch herstel, materieel en moreel herstel, herstel tussen de partijen en herstel tussen de partijen en de samenleving. In ieder geval wordt de herstelbeweging onrecht aangedaan door te stellen dat men terug wil keren naar de 'ideale situatie' van het verleden of dat men uit is op een snel en goedkoop afdwingen

van vergeving en verzoening. Praktijkervaring wijst uit dat partijen niet zozeer uit zijn op een te bereiken eindresultaat, maar op een proces dat hen de mogelijkheid verschaft om zich ten aanzien van de feiten en ten aanzien van elkaar te herstellen, in de zin van 'anders positioneren', en herstel eigenlijk altijd 'zelf-herstel' is: niemand anders kan herstellen. Aangezien herstel dus niet afgedwongen lijkt te kunnen worden, kan de zoektocht naar wat een concreet herstelresultaat is op zijn minst ondergeschikt gemaakt worden aan de zoektocht naar het herstelgericht proces waarbij communicatie en participatie de pijlers zijn. Een zoektocht die vandaag de dag hoofdzakelijk gestalte krijgt binnen het bemiddelingsproces”.

De lezer vergeeft me hopelijk het uitgebreide citaat. Waarom zou ik het nu beter kunnen uitdrukken dan een tijd geleden, toen ik intensief over deze problematiek aan het nadenken was? Immers, hét punt ter zake is dat het niet zo eenvoudig is om te zeggen *wat* de bemiddeling of het herstelrecht nu precies is, wat een beetje mediafiguur toch zal verwachten in zijn of haar programma. Wie van het bovenvermelde niet veel begrepen heeft, hoeft dit immers geenszins als een bewijs van persoonlijk intellectueel onvermogen te zien, evenzeer is het een blijk van onvermogen om duidelijk te kunnen stellen wat herstel en bemiddeling zijn. Hiermee wil ik terugkomen op het te behandelen thema: de eigenlijke kern van de zaak lijkt niet zomaar in woorden te gieten te zijn, de boodschap is niet eenduidig en zeer genuanceerd, al naargelang de persoon die de boodschap brengt. Hoewel de stapel artikelen en boeken stijgt, is er bij mijn weten nog niemand in geslaagd de zaken op een duidelijke wijze te stellen zodat een gezamenlijk gedragen visie naar buiten kan gebracht worden. Het is nog maar de vraag of dat nodig is. Is het niet zo dat precies het uitblijven van duidelijke stellingen de ruimte creëert waar het andere denken en handelen in kan verschijnen, nog voor het in woorden

is te vatten? En dwingt een mediastrategie niet tot een reductie, tot kernpunten, die levensbelangrijke delen van de herstelbeweging amputeert? De keerzijde van de medaille is echter dat de herstelbeweging zich in eerder wollige frasen hult en tezeer een appèl doet op de emoties van mensen. Maar de vraag moet gesteld worden of het niet beter is verschillende ideeën, getuigenissen en meningen aan bod te laten komen, zonder een strategie.

De vraag naar *wat* er in de media moet gebracht worden is dus verre van beantwoord. Een reductie van de inhoud, die een mediastrategie op het eerste gezicht lijkt te impliceren, zou wel eens het bloed kunnen afsnijden. We ontsnappen met andere woorden niet aan het feit dat de herstelbeweging een morele beweging is die niet helder krijgt wat haar boodschap nu eigenlijk is. Hetgeen volgens mij leidt tot de noodzaak de focus te verleggen naar de wijze waarop de sensibilisering vorm moet krijgen. Hieruit volgt dan de vraag naar wie de sensibilisering moet vorm geven.

Over de wijze waarop de kastanjes in het vuur moeten gelegd worden

Aangezien verschillende actoren wel iets in de bemiddeling zien, zal elkeen in het geval hij/zij in de media verschijnt andere accenten leggen. Kijkers of lezers zullen op hun beurt de verschillende actoren (beleid, magistratuur, justitiehuis, bemiddelingsdienst, advocatuur, ...) met bepaalde vooroordelen bekijken en beluisteren. Uiteraard is elke reflectie in de media een bouwsteen voor de algemeen te voeren discussie, desalniettemin lijkt het verdedigbaar om niet enkel succesverhalen te verkopen (liefst op emotioneel pakkende wijze) maar om er voor te pleiten de bemiddeling in een intellectueel eerlijk kader in te bedden: voor- en tegenstanders zouden in een dialoog de zaken moeten kunnen wikken en wegen. Niet alleen dringt zich het cliché 'eerlijk duurt het langst' op wanneer er over maatschappelijk relevante thema's zoals justitie wordt ge-

sproken, het is eveneens zo dat precies in het gezamenlijk denken en spreken een beter licht op de zaken kan geworpen worden. Is het trouwens niet precies de politieke geladenheid van het thema die de weg wijst: wie over herstelrecht en bemiddeling spreekt, spreekt over politieke zaken en moet zijn wagon aan de grote politieke trein vasthechten. De vraag naar de gepaste mediastrategie voor het herstelrecht is dus een vraag naar hoe er in de media met politieke zaken wordt omgegaan.

Ook de ethische discussie over hoe er in de media gesproken behoort te worden kan gezien worden als een mediastrategie, die misschien de hoger beschreven reducties kan vermijden. Zo komen we tot de vraag *wie* de zaak in de media moet brengen. Hierbij maak ik, omwille van een onvoldoende beslagenheid, abstractie van de media zelf, die in de ethische discussie uiteraard een prominente plaats innemen.

Over wie de kastanjes eigenhandig in het vuur moet leggen

Wanneer het erop aankomt rationale argumenten (pro en contra) te vinden, lijkt de universiteit de aangewezen instantie te zijn. De universiteit behoort met degelijk onderbouwde argumenten voor de dag te komen en die in mensentaal te gieten. Op die manier biedt de universitaire wereld bovendien de broodnodige steun aan de praktijk. Maar omdat het moeilijk is om in heldere, niet-professionele woorden te vertellen wat het herstelrecht precies is of beoogt, lijkt de universiteit te rekenen op mensen die de bemiddeling van dichtbij meemaken en vooral meemaakten (de pioniers die steeds uit de kast worden gehaald en veelal welbespraakt zijn en begeistert spreken). In plaats van zelf de intellectuele discussie vooruit te helpen, lijkt het vanuit de praktijk vaak zo dat de universiteit veeleer inspanningen levert om de praktijk in kaart te brengen, op te volgen wat er her en der gebeurt en de bemiddelingsmethoden (zoals ze bijvoor-

beeld in België bestaan) te promoten. Is daar iets verkeerd mee? Uiteraard niet, maar de universiteit schiet op die manier tekort in haar taak om de praktijk die de nodige problemen ontmoet te ondersteunen. Kritische vragen lijken daarom niet altijd in vruchtbare academische aarde te vallen en antwoorden worden veelal vanuit de praktijk verwacht, wat de zaken toch enigszins op hun kop zet. Kan er van mensen die in de praktijk staan (waar alles nog eens gecompliceerder wordt) verwacht worden dat ze in een criminologisch of strafrechtelijk discours samen kunnen vatten wat ze beleven? Er worden vanuit verschillende invalshoeken terecht kritische vragen gesteld aan de praktijkmensen maar mag van de laatsten verwacht worden dat ze met alle antwoorden op de proppen komen? Alsof dat geen arbeid behoeft waar praktijkmensen de tijd, de middelen en wellicht vaak ook de zin voor ontberen. Op die wijze wordt bovendien teveel druk uitgeoefend op de praktijk: praktijkmensen dienen momenteel te zeer de bewijslast te torsen én moeten degelijk, integer praktijkwerk blijven leveren, hetgeen een nefaste belangenvermenging is. Dit alles wordt trouwens nog problematischer indien voor ogen gehouden wordt dat 'de universiteit' niet bestaat en het Vlaamse gedachtegoed nog steeds quasi-uitsluitend in de universiteit van Leuven wordt ontwikkeld, waardoor die universiteit een eigenbelang lijkt te hebben bij het voortbestaan van het herstelrecht, terwijl andere universiteiten eerder een kritische houding aannemen en dus het scepticisme ten aanzien van de bemiddeling en het herstelrecht versterken.

Maar op zich is de idee van de getuigenis prijzenswaardig. Dit geldt voor de participanten van de bemiddeling, de slachtoffers en anders van misdrijven, maar ook voor de bemiddelaars. Zolang er maar geen alleszalmakende antwoorden worden verwacht, hetgeen meteen de druk wat van de ketel neemt wat betreft de selectie van getuigenissen.

Er wordt binnen de herstelbeweging terecht gesteld dat de bemiddeling geen uitvinding is maar een ontdekking. In de bemiddelingspraktijk duiken af en toe voorbeelden op van hoe er ook anders met conflicten kan omgegaan worden en hoe onvoorspelbaar de uitkomst van een bemiddelingsproces kan zijn. Precies de ruimte om het onvoorspelbare dat elke mens in zich draagt toe te laten lijkt de kern van de bemiddeling te zijn waardoor ze haaks staat op het strafrecht dat eerder door de tendens gekenmerkt wordt om de uitkomst van een strafproces minutieus vast te leggen. Door het vertellen van de bemiddelingsverhalen kan er in beeld gebracht worden wat de bemiddeling kan zijn en soms is. Zoiets lijkt aanbevelingswaardig en de ontwikkeling hiervan behoort zonder twijfel tot de opdracht van Suggnomè dat tot nader orde als forum voor herstelrecht en bemiddeling door het leven gaat. Maar de bovenvermelde randvoorwaarden moeten wel vervuld zijn. Vooreerst is er de noodzakelijke theoretische interpretatie en de kritische discussie in dialoogvorm: wat betekent de getuigenis en waarom zou een methodiek (die weliswaar potentieel bezit) als beleidsprioriteit of lange termijn-visie moeten beschouwd worden? Wat zijn de randvoorwaarden voor een geslaagd bemiddelingsproces en wat betekent dit voor de (straf)rechtsbedeling? Ongetwijfeld zal het daar in de media ook over gaan. De intellectuele (politieke!) overreding behoort echter niet tot het takenpakket van een forum of een bemiddelaar, zo ontdekten we binnen Suggnomè. Vandaag de dag moeten de secretariaatsmedewerkers en ook de bemiddelaars een moeilijke evenwichtsoefening maken: kritisch spreken over de strafrechtsbedeling kan op het werkterrein de structurele dialoog (arrondissementeel en boven-arrondissementeel) hypothekeren. Omwille van de structurele realiteit moet Suggnomè zich als forum wellicht beperken tot het bekendmaken van andermans theorieën en tot het afleggen van 'eerlijke' praktijkgetuigenissen en reflecties (pro en contra-verhalen).

Het mediadebat op gepaste wijze geopend: discussiepunten

Hierboven werd uitgebreid de nadruk gelegd op de interne moeilijkheden die opduiken wanneer de herstelbeweging zich opmaakt om het wondere medialandschap binnen te wandelen. Het herstelrecht staat nog in de kinderschoenen. Maar wat gebeurt er wanneer een dreumes vrolijk rondkruipt en zich plots op een roetsbaan bevindt? Ik heb het nog nooit gezien, maar ik kan me voorstellen dat enige paniek in de ogen valt af te lezen. Daarom is een bezinning over dat spannende 'pretpark' dat we betreden op haar plaats. De wijze waarop een tegen-discours naast de hoofdschotel (het discours van een efficiënte justitiële machine die recht produceert zonder veel persoonlijke betrokkenheid) opgediend wordt, is een belangrijk aandachtspunt.

Wie de bemiddeling of het herstelrecht in de media wil brengen, zal wellicht een mix moeten maken tussen een emotionele en een rationele weergave van de praktijk. Hoe een dergelijke cocktail behoort te smaken weet ik niet, daarvoor mis ik de nodige verdieping in de 'boeiende wereld' van de media. Ik hoop dat de andere auteurs in de nieuwsbrief hun aandacht richten op de media. Aangezien ik de media te weinig doorgrond, wil ik besluiten met enkele discussiepunten op te werpen. Is het gevaar niet groot dat de media bovenstaand betoog van tafel veegt en de inhoud van de bemiddeling en het herstelrecht opoffert aan de Wet van de Media? Die, voor zover ik kan inschatten, nogal op sensatie is gericht. Wil men in de media niet het ogenblik te pakken krijgen waarop ofwel de wraak uit de ogen schiet ofwel de partijen elkaar snikkend in de armen vallen? In hoeverre moet de herstelbeweging controle eisen over de wijze waarop zaken in beeld gebracht worden? Hogerbeschreven open discussie in dialoogvorm lijkt het ideale formaat te zijn, maar of dat 'goede televisie' oplevert is een ander paar mouwen. In ieder geval lijkt de deontologie

een benedengrens op te leggen: het filmen van een bemiddeling lijkt omwille van de vertrouwelijkheid uitgesloten te zijn. Hoewel de oorlog wellicht niet enkel in de media uitgevochten en gewonnen of verloren wordt, en de billen niet ten alle prijze dichtgeknepen hoeven te worden, is het toch goed om zich te bezinnen over de wijze waarop een en ander in beeld gebracht wordt.

Frederik Bullens

Herstelbemiddelaar Oudenaarde

(1): Themanummer Bemiddeling en herstel, Orde van de dag, aflevering 22, juni 2003.

(2): T. Peters, Bemiddeling en herstel(recht): praktijk en beweging, editoriaal van het themanummer 'Bemiddeling en herstel', Panopticon, 2001, nr.5, 403.

(3): Zoals bijvoorbeeld de 'Family Group Conferencing' of Hergo (herstelgericht groepsoverleg). Maar ook de slachtoffer- en daderbegeleiding, en vormingsprojecten zoals Slachtoffer In Beeld (SIB) en Dader In Zicht (DIZ) die de weg naar herstel kunnen voorbereiden. De klassieke zittingsfase bezit eveneens een herstellend potentieel.

(4): Met uitzondering van de wettige verdediging en de particuliere aanhouding.

Interview Dave Gustafson, VOM – project Langley, Canada

Woensdag 21 april 2004, Leuven

Tijdens een studiereis van de stuurgroep van Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven naar Londen, kwamen wij, als bemiddelaars, in contact met verschillende organisaties die werken rond 'Restorative Justice'. Zij vertelden ons meerdere malen dat de beste manier om te werken aan een brede cultuurverandering en om openheid te creëren voor herstelrecht en bemiddeling naar de ruimere samenleving toe, het laten getuigen is door de deelnemers aan de projecten. Klopt dat?

De beste vorm van marketing is tevreden klanten aan het woord laten. Als je een nieuwe auto

wilt kopen en één van je vrienden laat je weten dat je bij die garagist niet alleen een goede auto kunt kopen, maar dat je er ook de beste service zal bij krijgen, dan zal je daar zeker eerst gaan kijken. Een tevreden klant is de sleutel voor de beste marketingstrategie.

Wij verkopen een goed product, dus waarom zouden wij die strategie niet hanteren.

De volgende vraag is dan ook meer aan de orde: 'Hoe bereik je via je tevreden klanten je potentiële klanten?'

De overheid verantwoordt sommige beleidsstappen soms aan de hand van het feit dat mensen meer repressie willen, zwaardere straffen, meer gevangenschappen terwijl wij van de betrokken partijen zelf vaak een veel genuanceerder beeld te horen krijgen. Is hier een taak voor ons weggelegd?

Je moet op vele fronten strijden, alhoewel strijden niet het juiste woord is. Je moet je vooral engageren op verschillende terreinen. Ik heb in Wisconsin ooit geweten van een experiment. Ze brachten mensen uit de buurt samen voor een educatief project rond alternatieve straffen en herstelrecht. Aan hen werd gevraagd om een beslissing te nemen ten aanzien van 23 dossiers. Welke daders zouden zij naar de gevangenis sturen in het geval ze rechter zouden zijn in die zaak. In een eerste rondvraag stuurde men 19 daders naar de gevangenis. In de volgende weken werd er gesproken over alternatieven, bemiddeling en de beleving van de slachtoffers en daders zelf in die dossiers. Toen men op het einde van het experiment dezelfde vragen opnieuw stelde, vonden de participanten dat slechts vier daders tot opsluiting dienden veroordeeld te worden. In de overige dossiers koos men voor alternatieven die beter tegemoet kwamen aan de noden van daders en slachtoffers. Alleen informatieoverdracht op zich zorgde hiervoor!

Maar veel mensen percipiëren alternatieven vaak als 'soft'. Hoe gaan we hier best mee om?

De mensen die meewerkten aan dat experiment dachten bij aanvang ook dat alternatieve modellen 'soft' waren, maar naarmate zij de afhandelingsmodellen beter leerden kennen, veranderde hun mening. Via casestudies en getuigenissen, ('laat zeker de stemmen van je partijen spreken') kan je een invloed hebben op de opinie van mensen.

Ik ken ook nog een ander experiment met studenten, dat jullie ook kunnen toepassen. Voor een groep studenten beschreven we de feiten, dader en slachtoffer, eerst vrij sec, zonder omstandigheden en beleving van de partijen en vroegen de studenten om een straf op te leggen. Nadien werd opnieuw dezelfde casus voorgelegd met veel meer informatie rond de omstandigheden van de feiten, de persoonlijkheid van de dader, ook de beleving van de feiten, de houding van partijen ten aanzien van elkaar, de manier waarop men met de feiten omging, de noden van dader en slachtoffer. In het tweede geval was men veel vaker bereid om een alternatieve straf te geven.

Hoe meer informatie je geeft, hoe menselijker je een dader voorstelt, des te minder streng zal men reageren. Het is aangetoond dat je iemand maar kan schade toebrengen naarmate er afstand of vervreemding is. Des te minder verbinding, des te gemakkelijker om iemand te schaden. Maar volgens sommige criminologen is ook straffen een vorm van schade toebrengen; weliswaar een verdedigbare vorm maar desalniettemin een vorm van schade, en daarom willen rechters ook altijd een zekere afstand bewaren.

Vanaf het moment dat je daders ontmonstert, worden mensen veel humaner in hun reactie. Ik zie het regelmatig in bemiddelingen en het is en blijft een opmerkelijk gegeven.

Hoe kunnen we dit soort informatie overbrengen bij het grote publiek? Hoe kunnen we meewerken aan een cultuurverandering?

Je moet mensen meer dit soort oefeningen laten maken, vraag ze ook maar het volgende: “Veronderstel dat het je zoon, man of vriend is, hoe zou je hem dan straffen?”

Een ander experiment wat mijn studenten hebben uitgevoerd was een telefonische enquête waarin men aan een representatieve groep inwoners van Vancouver, een stad met veel criminaliteit, de volgende vraag voorlegde: “Als er bij u wordt ingebroken en de dader wordt gevat, wil u dan een ontmoeting met deze persoon waarin tevens de schade kan geregeld worden of verkiest u dat deze in de gevangenis wordt opgesloten en dat u er helemaal niet aan te pas komt.” 87 % koos voor het betrokken worden in de procedure.

Dit is gepubliceerd in de krant en dat beïnvloedt het denken van mensen.

Waarvoor moeten we opletten wanneer we samenwerken met de media?

Wij hebben heel wat goede ervaringen met de media, maar ook een aantal slechte. Vooral TV programma's zijn niet altijd geïnteresseerd in 'herstelrecht', maar meer gericht op het sensationele dat kijkers aantrekt. Mijn advies is: ‘Zorg voor goede contacten en maak afspraken met die goede contacten’. Zeg dat jij hun enkel van informatie zult voorzien op voorwaarde dat zij de gegeven informatie met de nodige integriteit in beeld brengen en niet zullen manipuleren of vanuit een sensationele hoek brengen. Je moet hun vooral duidelijk maken dat als zij deze afspraak niet nakomen, je het contact beëindigt. En dan is het in het belang van beiden om deze afspraak na te komen. Eén van de afspraken is tevens, als het niet om onderzoeksjournalistiek gaat, dat zij zelf niet op onderzoek gaan om dingen aan het licht te brengen.

Maar België is een klein landje. Als je hier iemand in een televisieprogramma laat getuigen heeft de helft van de bevolking je gezien. In Canada lijkt het me mogelijk veel anoniemer te getuigen. Moeten wij hier de mensen niet tegen zichzelf beschermen?

Ook al is Canada veel groter, toch ook daar heeft men dezelfde bezorgdheden rond het blootgeven van dit soort zaken. Daarom moet je duidelijke afspraken maken.

Ik zag onlangs een soapserie op televisie waarin één van de personages slachtoffer was van een verkrachting en haar het voorstel van bemiddeling werd gedaan. Moeten wij ook van dit soort populaire programma's gebruik maken om onze visie uit te dragen?

Ja, “You need to go where the people are”. Socrates, Jezus, zij vertelden verhalen en deze verhalen hadden een enorme impact. Ze inspireerden andere mensen en velen volgden hun voorbeeld; Martin Luther King, Ghandi,...

“Verhalen vertellen” is wat we moeten doen. De aboriginals geven nooit hun mening als hun om advies wordt gevraagd. Dat vinden ze arrogant, in de plaats daarvan vertellen ze een verhaal, waar jij het nodige uit kan halen. Van oudere culturen kunnen we veel leren, vooral het “verhalen vertellen”, de “story telling”!

Pieter Verbeeck en Kristel Buntinx
Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven

Verslag samenspraak 15 februari 2004

Het thema van de samenspraak is "artikel 10 van het Kaderbesluit van de Europese Unie van 15 maart 2001: reflecties vanuit het beleid en de slachtofferbeweging". Dit artikel zet de lidstaten ertoe aan om bemiddeling in elke fase van de strafrechtelijke procedure beschikbaar te stellen en wettelijk te voorzien dat de uitkomst van de bemiddeling in rekening wordt genomen.

Marianne Regelbrugge, die de samenspraak modereert, informeert ons over het feit dat er op hetzelfde moment op het kabinet van Justitie een vergadering aan de gang is inzake de verwettelijking van herstelbemiddeling, waarbij ook Suggnomè betrokken is.

In de vorige nieuwsbrief lazen we de bijdragen van Nicole Robberecht en Astrid Rubbens met enkele reflecties vanuit de slachtofferbeweging. Martine Puttaert (adviseur van Vlaams Minister Byttebier) leidt de samenspraak in met enkele reflecties vanuit het beleid.

Vijftien jaar terug zocht men naar een antwoord om de positie van het slachtoffer in het strafrecht en de strafrechtsprocedure te verbeteren. De oplossingen die werden aangereikt werden vaak herstelgericht of slachtoffergericht genoemd. Deze twee werden zelfs vaak als synoniem gebruikt. Hieronder vielen Slachtoffer in Beeld, Herstelbemiddeling, leerprojecten... Nochtans is de ontstaansgeschiedenis van al deze projecten erg verschillend.

Slachtofferhulp pleit al jaren voor de verbetering van de positie van het slachtoffer. Ze voeren een pleidooi voor gelijke rechten voor slachtoffers als voor daders. Het slachtoffer mag niet enkel beschouwd worden als dege-

ne die het misdrijf aangeeft en aanspraak kan maken op een schadevergoeding (civielrechtelijk). Op het Europees forum voor slachtofferhulp werd een charter opgesteld met zeven eisen ter verbetering van de positie van slachtoffers:

1. *recht op erkenning en respect;*
2. *recht op het krijgen van informatie;*
3. *recht op het geven van informatie;*
4. *recht op juridische bijstand;*
5. *recht op bescherming en privacy;*
6. *recht op herstel;*
7. *recht op hulp.*

De weerstand ten opzichte van het charter is, volgens Martine Puttaert, groot. Volgens de magistratuur zou de emancipatie van het slachtoffer ten koste gaan van de humanisering van het strafrecht voor de dader en bovendien zou het polariserend zijn.

De laatste jaren lijkt de interesse voor het streven voor rechten van het slachtoffer weggeëbd te zijn. De grootste gelijkheden zijn gehaald. De problemen die er nu nog zijn worden afgedaan als verfijning en implementering... Nochtans zijn er enkele pijnlijke vaststellingen te doen, bijvoorbeeld:

- sinds de politiehervorming blijkt er een afbouw te zijn van de systematische verwijzingen naar slachtofferhulp;
- er is nog steeds geen samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de Franstalige Gemeenschap inzake slachtofferzorg.

Hoewel ons land vrij goed scoort op de zeven eisen van het charter hebben we toch nog steeds enkele beperkingen onder meer met betrekking tot:

- het recht op informatie;
- het taalgebruik -het proces verloopt steeds in de taal van de verdachte er moeten dus tolken ingeschakeld worden;

- kosteloos juridisch advies;
- rechtsbijstand.

Het is verrassend dat met artikel 10 van het Europees Kaderbesluit ter verbetering van de positie van het slachtoffer bemiddeling gepromoot wordt terwijl er nog geen consensus is over het slachtoffergericht zijn van dit aanbod. Herstelgericht werken wordt niet noodzakelijk gezien zoals Suggnomè vzw het invult...

De instrumentalisering van het slachtoffer moet zeker vermeden worden: bemiddeling als alternatieve afhandeling, zoals bemiddeling in strafzaken, om de toestroom in strafzaken te beperken is niet bepaald slachtoffervriendelijk. Het klassieke retributieve geeft aan de dader minder kansen op reïntegratie. Is het slachtoffer een middel om een ander doel te bereiken?

Wat zijn de effecten van bemiddeling voor slachtoffers? Slachtoffers zijn misschien vooral tevreden omdat ze:

- informatie krijgen over de feiten en de dader;
- zich betrokken voelen;
- tevreden zijn over het resultaat in termen van een belangrijke stap in het verwerkingsproces of van de daders iets bijgebracht te hebben opdat hij het niet opnieuw zou doen.

Er is echter nog geen onderzoek gebeurd naar de redenen waarom slachtoffers weigeren om op het aanbod van bemiddeling in te gaan. Slachtoffers stappen met bepaalde verwachtingen in de bemiddeling. Herstelbemiddeling wordt vaak voorgesteld als de enige manier waarbij partijen op een evenwaardige manier betrokken worden bij de strafrechtsprocedure. Dit ligt echter moeilijk, een groot aantal slachtoffers blijft verstoken van het participatief recht omdat de dader onbekend blijft. Wanneer de dader onbekend is, heeft het slachtoffer echter even goed recht op informatie.

De slachtofferbeweging is zeker niet tegen herstelbemiddeling. Bepaalde voorwaarden moeten daarbij wel gegarandeerd zijn:

- slachtoffers krijgen volledige informatie over de procedure en het proces van herstelbemiddeling;
- slachtoffers krijgen volledige informatie over de mogelijke gevolgen;
- er wordt geen enkele vorm van druk uitgeoefend om in de bemiddeling te stappen;
- er dient specifieke informatie verschaft te worden voor bepaalde groepen van slachtoffers.

Martine Puttaert is van mening dat er te weinig informatie gegeven wordt over wat er gebeurt wanneer er geen overeenkomst wordt bereikt of over wanneer de bemiddeling afspringt. Bepaalde elementen hiervan kunnen misschien in een wettelijke regeling opgenomen worden zodat partijen weten waar ze aan toe zijn.

Hoe kijkt het Vlaamse beleid tegen deze evolutie aan? De minister van welzijn is aan haar legislatuur begonnen met een aantal vaststellingen te doen:

- criminaliteit, overlast, onveiligheid (gevoelens) en hun gevolgen tasten de kwaliteit van het leven aan. Het zijn maatschappelijke problemen die erg destabiliserend kunnen werken, voor elk betrokken individu, en voor de samenleving als geheel;
- dergelijke sociale problemen worden te dikwijls en te gemakkelijk als louter justitiële- of veiligheidsproblemen aan de orde gesteld;
- de oorzaak van criminaliteit kan onwelzijn zijn;
- de klassieke strafrechtsbedeling jaagt te zeer in een polariserende sfeer;

- een eenzijdige strafrechtelijke benadering zorgt voor een toenemende retributiviteit.

Vanuit deze vaststellingen werd een protocolakkoord gesloten tussen de minister van Justitie en de Vlaams minister van Welzijn. De Vlaamse minister bevoegd voor welzijn zal, vanuit de eigen welzijnsgerichte invalshoek, een aan het federaal veiligheids- en strafuitvoeringsbeleid complementair beleid rond criminaliteit, onveiligheid en slachtofferzorg voeren.

Dit wil zeggen dat:

- de in de samenleving aanwezige krachten moeten aangesproken worden om criminaliteit te voorkomen;
- er kansen moeten gecreëerd worden voor buitengerechtelijke conflictoplossing;
- partijen een beroep moeten kunnen doen op hulp- en dienstverlening in alle fasen van de rechtsgang.

Concreet moeten door de Minister van Justitie zoveel mogelijk kansen geboden worden voor buitengerechtelijke conflictoplossing. Beide ministers moeten zich laten inspireren door beleidsvoorbereidend onderzoek.

De opsplitsing van de dossiers wekt echter de indruk dat afhankelijk van wie de portemonnee in handen heeft, bepaald wordt wie voor wat bevoegd is. Herstelbemiddeling voor vonnis wordt gesubsidieerd door Justitie terwijl herstelbemiddeling in de fase van de strafuitvoering gesubsidieerd wordt door de Vlaamse Gemeenschap vanuit bijstand aan personen.

Over de neutrale ontmoetingsruimten werd onlangs beslist dat dit geen federale bevoegdheid zou zijn. Nochtans is dit gelijklopend met wat herstelbemiddeling is. Het gaat om een proces voor ouders die door gerechtelijke normstelling in gebreke worden

gesteld om op een andere manier contact te hebben met hun kinderen.

In welk vakje past de bemiddeling? Los van de staatshervorming zou moeten bekeken worden wat de inhoud is en wat de meeste garanties biedt, los van de verhouding Justitie – Vlaamse Gemeenschap. Nu komt men telkens vanuit één overheid met afgewerkte ideeën zonder overleg met de andere overheid en dat zorgt voor polarisatie tussen beide overheden.

Marianne Regelbrugge stelt de vraag of de verwettelijking van herstelbemiddeling een antwoord kan bieden op enkele van de door Martine Puttaert genoemde bekommernissen. Via verwettelijking kunnen zeker waarborgen geboden worden m.b.t. de principes van vrijwilligheid en vertrouwelijkheid. De positionering van het aanbod t.a.v. de klassieke strafrechtelijke procedure kan verduidelijkt worden mede met het oog op het voorkomen van het instrumentaliseren van het slachtoffer.

Verwettelijking is echter één zaak, maar je lost er niet alles mee op, aldus Martine Puttaert. Verwettelijking zonder sensibilisering van alle actoren werkt niet.

Ook de sensibilisering van de brede bevolking is nodig. De grootste weerstand komt vanuit de eigen omgeving van de slachtoffers. De indruk bestaat dat de bemiddelaars te weinig aandacht hebben voor het slachtofferperspectief. Is het succesverhaal van bemiddeling inderdaad wel een succesverhaal? Er gebeurt geen onderzoek naar slachtoffers die niet meewerken en slachtoffers die niet tevreden zijn.

Op het niveau van het beleid zien we dat er weinig of geen overleg is tussen de overheden. Bij de bespreking met betrekking tot het wettelijk kader voor herstelbemiddeling zijn de Gemeenschappen voorlopig niet betrokken.

De dialoog tussen de Gemeenschappen en de

federale overheid is enerzijds gekleurd door het verschil in visie op criminaliteit tussen de Vlaamse Gemeenschap en Justitie, aldus Martine Puttaert. De Vlaamse Gemeenschap ziet criminaliteit in de eerste plaats als een intermenselijk conflict waarin men tot pacificatie kan komen en niet als een burgerlijke norm die overschreden werd. Anderzijds zijn er grote verschillen tussen de Vlaamse en Franstalige visie. Bijvoorbeeld slachtofferhulp is in Vlaanderen veel beter gestructureerd dan in Wallonië. Slachtofferhulp en justitieel welzijnswerk zijn in Wallonië veeleer losse initiatieven. Het gaat niet alleen om een gebrek aan middelen, maar ook een manier van werken.

In de discussie omtrent bevoegdheden, gaat het ook steeds over de financiële middelen. Op die manier is het moeilijk om vooruitgang te boeken. Los van de moeilijkheden rond die verhoudingen zou er moeten nagedacht worden of we dit zien als bijstand aan personen of als een onderdeel van justitie.

Suggnomè opteert in dit verband voor een federale wet die voorziet in de veralgemeende toegang tot het aanbod bemiddeling voor iedereen die als slachtoffer of dader betrokken is bij een strafrechtelijke procedure en dit in alle fasen van de strafrechtsgang tot en met de fase van de strafuitvoering. Welke overheid bevoegd is voor het realiseren van dit aanbod is mede afhankelijk van de positionering t.a.v. de klassieke strafrechtelijke procedure die ook dient verduidelijkt in de federale wet.

De praktijk, vooral wat de minderjarigen betreft, laat verschillende 'positioneringen' zien afhankelijk van de samenwerkingsafspraken met het parket in een bepaald arrondissement die zich ondermeer vertalen in andere regels inzake rapportage. Een wettelijk kader kan hier duidelijkheid scheppen.

Slachtoffers komen in de figuur van de bemiddelaar vaak de eerste keer in contact met mensen die erkenning geven, en gaan daarom misschien in de bemiddeling mee waarbij de finaliteit is tot

een vergelijk te komen. Als we echt willen laten zien hoe waardevol de methode is moet er een onderzoek gebeuren in alle dossiers. De indruk bestaat dat de bemiddeling als positief ervaren wordt omdat slachtoffers zo gefrustreerd zijn ten aanzien van justitie omdat het recht op informatie er niet is.

Na de pauze werden de deelnemers aan de samspraak geconfronteerd met een vijftal stellingen, waaruit de deelnemers de volgende conclusies trokken:

-de vonnisrechter zou moeten motiveren waarom hij bepaalde aspecten van de overeenkomst wel of niet volgt. De overeenkomst kan niet onder het contractueel recht vallen, anders heeft de rechter geen marge meer. De rechter dient een bepaalde appreciatie te geven aan de overeenkomst en tevens een toetsing doen aan de norm;

-in de opleiding van bemiddelaars dient meer aandacht te gaan naar het slachtofferperspectief. In dit verband dient zich een structurele samenwerking aan tussen de bemiddelingsdiensten en de 'slachtofferbeweging' ;

-de bemiddelaar kan niet de controleur worden van het naleven van de overeenkomst. Eventueel kan wel de openheid gehouden worden om via de bemiddelaar contact op te nemen met de dader om te informeren waarom de overeenkomst niet wordt nageleefd.

Ondanks het feit dat er weinig volk kwam opdagen, was het enthousiasme bij de aanwezigen groot. De samspraak eindigde dan ook met een u welbekend cliché...

David Eyckmans
Projectmedewerker fase strafuitvoering

Brieven uit de gemeente Oudenaarde

BRIEF TER INLEIDING VAN HET FILMFESTIVAL

Enkele jaren geleden heb ik een kleine persoonlijke traditie in het leven geroepen. Vanaf het einde van de herfst tot het begin van de lente ga ik op zondagavond in de Sfinks, de mooiste bioscoop van Gent, een film bekijken. Waarom de winter? De verklaring is eenvoudig. De zomer is op dat ogenblik het verst van ons verwijderd en het is vaak koud in de straten. Ik zou ook in de zomer de traditie voortzetten, ware het niet dat het dan veelal te warm is in filmzalen. De nood is dán immers nog hoger dan in de winter aangezien het verlangen naar de zomer geen recht meer kan verhalen en er vaak niet meer te rapen valt dan teleurstelling in de waarde van dit seizoen. Neen, dan maar de herfst waar de schoonheid van het verval doet hopen op de eeuwige wedergeboorte, of de lente die de bewijzen ervan aandraagt. Dan is het goed om buiten filmzalen te leven.

Op één van die traditionele winteravonden zag ik de film 'La Veuve de Saint-Pierre'.

Toen ik na afloop langs de adembenemende Graslei naar huis stapte, steeg een bijzonder gevoel in mij op, dat ik niet beter kan verwoorden dan met de woorden van Dostojevski: 'geef mij twintig minuten om de mensen toe te spreken en zij zullen eindelijk begrijpen'.

U zal inzien dat ik danig teleurgesteld was toen ik de uitnodiging voor het filmfestival van Kortrijk in handen kreeg: ik bleek tien minuten te hebben om de film in te leiden. Stilaan werd het me duidelijk dat ik de tijd niet mee heb in dit leven. Maar, zo zal u ongetwijfeld kritisch opmerken, intussen hebt u zelf de tijd reeds een flink eind weggegluld. Dat klopt, ik heb mezelf namelijk óók niet mee in dit leven. Voor wie daaraan nog durft te twijfelen, zal ik het nog even over

mezelf hebben, dat lijkt me trouwens een logische opbouw van mijn betoog.

Toen ik bij Suggnomè ging werken bekeek ik 'La Veuve de Saint-Pierre' een tweede maal. Ik stond voor de opdracht om als coördinator-ad-interim de werkzaamheden binnen Suggnomè in goede banen te leiden. Een ervaring die ik gedurende negen maanden gestalte gaf en die ik me nog geen moment beklaagd heb. Nochtans hoort u me ook weer niet niet zeggen dat ik iedereen dezelfde ervaring toewens. Maar we wijken af.

'La Veuve de Saint-Pierre' bood mij een handleiding om de coördinatorsopdracht vorm te geven, zo bedacht ik me na de tweede voorstelling. Suggnomè bevindt zich als kleine veezetwee in de ruimte van het strafrecht, net zoals de kapitein en zijn vrouw in de film. En hoewel het verhaal zich 150 jaar geleden afspeelt, is er wezenlijk niet zoveel veranderd. Akkoord, we hoeven niet meer op een guillotine te wachten om vonnissen uit te voeren, maar sommigen wachten vandaag de dag op de bouw van bijkomende gevangenissen, pas dan zal recht kunnen geschieden, zo luidt het. Het is maar net zoals u het wilt bekijken.

De kapiteinsvrouw stond, zo dacht ik, model voor de bemiddelaar. Wat school er onder de mysterieuze blik van de goddelijke Juliette Binoche? Was dat niet het vrouwelijke, het verzorgende, het niet-veroordelende? Was het niet zo dat de bemiddelaar met die houding in de samenleving stond, als het ware een verlengstuk was van de Vlaamse Gemeenschap en, hoe zal ik het zeggen?, de 'hulp- en dienstverlening' vertegenwoordigde?

Ik kan de feministen onder u alvast geruststellen: ik heb als man sedertdien een weg afgelegd. Eveneens is mijn blik op de bemiddelaar veranderd, maar daarover zo meteen meer en u moet er voorlopig maar van uitgaan dat die Frederik Bullens in die tijd eenvoudigweg niet wijzer was.

De bemiddelaar had contacten met de zogenaamde misdadigers en met de gemeenschap

waarin zij leefden, dat had ik wél goed gezien. De bemiddelaar bracht zaken in beweging en was getuige van de oplossingscapaciteit van die samenleving, toch een belangrijk aspect van de werkelijkheid, zeg nu zelf. Prachtig vond ik dat. Dat was een taak waar ik zo'n bewondering voor had en ik was danig benieuwd naar die bemiddelaars van Suggnomè. Ik kreeg er bijwijlen zelfs tranen van in de ogen, hetgeen ik uiteraard onder een dikke laag stoerheid moest bedekken. Die stoerheid was immers niet alleen de houding van een kleine macho, ze was tevens gebaseerd op de film. Want hoe goddelijk de kapiteinsvrouw ook mocht wezen, de klus klaarde ze niet in haar eentje. Haar echtgenoot, de kapitein, steunde haar en die steun had ze broodnodig, dat was duidelijk. Zonder toestemming van de justitiële en politieke verantwoordelijken zou de kapiteinsvrouw nooit haar idealen vorm hebben kunnen geven. Ik besloot kapitein te spelen. Wat was echter het lot van de kapitein? Op veel begrip kon hij niet rekenen, integendeel, hoongelach was zijn deel. 'Madame La' zo noemden ze de kapiteinsvrouw, als afkorting van 'Madame la capitaine', om duidelijk te stellen dat ze wel wisten wie de broek droeg. Dat was alvast niet de kapitein. Wat zijn lot was (en mijn risico, zo besepte ik), wil ik niet prijsgeven, dat zal u in de film zien.

Kijk, zo bedacht ik bij mezelf, ikzelf ontbeer één of twee vaardigheden om de geest van vrede over de aarde of zelfs maar over Vlaanderen te doen zweven, maar ik bezit moed en uithoudingsvermogen, net zoals de kapitein. Ik besloot als coördinator de bemiddelaars door dik en dun te steunen en de strijd op het veld van justitie en politiek (wat we wel eens het structurele noemen) te voeren. De bemiddelaars konden hun werk in de samenleving dan in alle veiligheid verrichten.

Een en ander is anders verlopen dan ik dacht.

Na die negen maanden als coördinator kon ik binnen Suggnomè opnieuw beginnen als forumwerker. Ik voelde me als herboren. Bij de eerste

gelegenheid toonde ik 'La Veuve de Saint-Pierre' aan de bemiddelaars en was benieuwd naar hun reacties. Er volgde een pijnlijke stilte en de discussie werd van de baan geschoven. Hoe kwam dat, zo vroeg ik me af. En vooral: wat had ik dan verwacht? Dat men in mijn armen zou vallen? Geenszins. Dat men begrip zou opbrengen? Wellicht. Maar waarschijnlijk had ik de film zelf nog niet volledig begrepen, zo besef ik achteraf.

Toen ik eens te meer een nieuw begin mocht beleven (ik hoop zo nog een poosje door te kunnen gaan) en als bemiddelaar in Oudenaarde van start ging, begon het licht van het inzicht stilaan te schijnen. De bemiddelaar is én kapiteinsvrouw én kapitein. De bemiddelaar is een niet-veroordelend lid van de samenleving én een strijder op het veld van justitie en politiek. Beide polen zijn noodzakelijk, het één kan niet zonder het andere. Het individuele bemiddelingswerk behoeft een verlengstuk op structureel vlak en omgekeerd hebben de structurele werkers de individuele praktijk nodig. Daar gaat de film volgens mij over. Over hoe de justitiële wereld met de politieke wereld verweven is en hoe beide boven de werkelijkheid kunnen zweven. Over hoe de juridische logica blind kan zijn voor de relationele werkelijkheid en sommige justitiële en politieke verantwoordelijken zelfs niet eens zien wat recht eigenlijk is, niet eens lijken te beseffen hoezeer ze de bal soms misslaan. Over hoe het strafrecht in eerste instantie over politiek gaat en in veel mindere mate over goed en kwaad. Over hoe de medemens die zich ernstig misdroeg, maar desalniettemin een lid van de samenleving blijft, door een te grote nadruk op de veiligheid kansen wordt ontzegd om zijn schuld in de samenleving te boeten. En over hoe personen die dit alles aan de kaak willen stellen in een context handelen die hen danig op de proef stelt.

'La Veuve de Saint-Pierre' gaat trouwens niet alleen over bemiddelaars, zo begint me te dagen, het gaat over elkeen die in de ruimte van het strafrecht handelt. En wie in de ruimte van het strafrecht handelt, handelt per definitie in de po-

litieke ruimte. De bemiddelaar, oftewel het kapiteinskoppel, is een uitvergroting van elke burger, zo begreep ik, en uit de wijze waarop de bemiddelaar behandeld wordt, valt veel lering te trekken over de gevolgen van politiek engagement. De draagwijdte van dit politieke handelen is niet in woorden uit te drukken, maar één ding blijkt: het handelen kan niet vrijblijvend zijn. Het broodnodige engagement dient vooreerst de medemens te behelzen. Let u alsjeblieft eens op de hand van de kapiteinsvrouw als ze de gedetineerde onderwijst. Wat voor betekenis zit er niet in één enkel beeld? Vervolgens toont de film dat het engagement zich niet kan beperken tot de persoonlijke ontmoeting: het vergt een aansluitend spreken en handelen op een ander niveau. Let u alsjeblieft eens op het einde van de film. Of beter: probeert u er maar eens niet op te letten... Maar misschien is deze boodschap te bedreigend, misschien wordt er hier en daar stiekem gehoopt op het vreedzaam bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, waarbij een cynische houding ten opzichte van de politiek een handje kan helpen. Misschien is er nood aan een Gentse binnenstad waar de rebel de symbolische erenaam 'strop' krijgt toegemeten. Misschien is er nood aan de schoonheid van een waterstroom alvorens het 'geef me twintig minuten'-gevoel kan opborrelen. Misschien ook niet. Misschien kan het handelen ook in Kortrijk, ik noem maar wat, een aanvang nemen. Maar begrijp me wel: ik pleit niet voor het martelaarsschap. De weg van een bemiddelingsdienst, als symbool voor de handelende mens, loopt niet over rozen, dat klopt, maar er is ook plaats voor vreugde, ontroering en drankmisbruik. Het einde van de film is dus niet persé een voorspelling van wat het forensisch welzijnswerk in het algemeen en Suggnomè in het bijzonder te wachten staat, doch er is volgens mij niets op tegen erover na te denken en te beseffen dat we allen de kans lopen ons met de weduwesluier te moeten tooien indien we de politieke strijder in onszelf verliezen. Het lot van het kapiteinskoppel is ons aller risico, zo besef ik nu.

'La Veuve de Saint-Pierre' is een film over engagement en moed, over recht en politiek. We leven vandaag de dag allemaal op Saint-Pierre en ik wil besluiten met een laatste persoonlijke ontboezeming: ik prijs me gelukkig dat ik bij het bekloppen van de flank van het strijdros kan merken dat deze flink op en neer gaat. Ik wens u veel kijkgenot.

Frediker Bullens
Herstelbemiddelaar Oudenaarde

GOED OM WETEN

Restorative Justice in Europe: where are we heading?

Rond deze vraagstelling wordt van 14 tot 16 oktober 2004 in Boedapest, Hongarije de derde conferentie van het European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice georganiseerd. Vertrekkende van de vaststelling dat herstelrecht hoe langer hoe meer ook bij beleidsmakers en bij het strafrechtelijk systeem op heel wat interesse kan rekenen rijst de vraag naar het waarom van deze ontwikkeling en of we deze evolutie met enthousiasme dan wel met de nodige behoedzaamheid moeten benaderen. Tijdens de conferentie krijgen we zicht op de actuele situatie in Europa en wordt stilgestaan bij de positieve en negatieve effecten van de toenemende interesse vanwege de beleidsinstanties en het strafrechtelijk systeem. Verder wordt ook de stand van zaken m.b.t. de herstelrechtelijke ontwikkelingen in de Oost-Europese landen belicht. Bedoeling is vooral ruimte te geven aan uitwisseling van standpunten en op die manier een inspirerende bijdrage te leveren tot de herstelrechtelijke ontwikkelingen in Europa met aandacht voor de specifieke lokale contexten.

*Meer informatie over de conferentie vindt u op de website van het Europees forum:
www.euforumrj.org*

Adreswijzigingen !!!

OSBJ

Vanaf maandag *3 mei 2004* zit de hele ploeg van de Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg (OSBJ) samen op één adres. Het team jeugddelinquentie en de verantwoordelijke administratie, die voorheen nog in de Ravenstraat in Leuven gehuisvest waren, verhuizen naar de lokalen van OSBJ Brussel. Iedereen is dus bereikbaar op het volgende adres:

OSBJ vzw

Cellebroersstraat 16

1000 Brussel

tel.: 02/ 513 15 10 fax: 02/ 513 98 28

mail: info@osbj.be

<http://www.osbj.be/>

SUGGNOMÈ

Vanaf *1 juli 2004* zal Suggnomè haar lokalen aan de Bondgenotenlaan verruild hebben voor een nieuwe locatie gelegen in de Maria Theresia straat 114 te Leuven.

Op *13 mei 2004* verhuisde de bemiddelingsdienst van Turnhout naar de Oude Vaartstraat 92 te 2300 Turnhout.

Telefoonnummer en e-mail adres blijven ongewijzigd.

“SAMENSPRAAK”

14 juni 2004

‘Ministerie van Vlaamse Gemeenschap’

Markiesgebouw Zaal 100

Markiesstraat 1

1000 Brussel

Thema: Herstelrecht en bemiddeling: sensibilisering via de media?

Programma

12.30 u Welkom.

13.15 u - Flip Voets, Raad van de Journalistiek
- Dirk Dufraing, Suggnomè
- Min Berghmans, Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg
An Marchal, forumwerker Suggnomè, zal het gesprek modereren.

16.30 u Einde

Inschrijven kan via het bezorgen van bijgevoegde inschrijvingsstrook aan het secretariaat van Suggnomè of via het sturen van een e-mail naar suggnome@wol.be, en dit vóór 7 juni 2004.

Er worden geen broodjes voorzien.

Voor bijkomende inlichtingen kan u terecht bij Noëlla Verreth op het secretariaat van Suggnomè.

INSCHRIJVINGSTROOK

SAMENSPRAAK 14 juni 2004

Hiermee bevestig ik dat ik,

.....(naam)

aanwezig zal zijn op 14 juni 2004.

Handtekening